

336. Orkesta kyrka. Nu skolhusgården.

Pl. 22.

Litteratur: B 5, L 503, D 2:145. J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 105; O. Celsius, SR 2, s. 80; R. Dybeck, Reseberättelse 1868 (ATA); E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10:1), s. 115; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 21, Anteckningar (ATA); O. von Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 29, i Namn och Bygd 18 (1930), s. 88 f., Runorna (1933), s. 205.

Äldre avbildningar: P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 5); Dybeck a. a.; Brate foto 1904 (ATA); von Friesen foto (i: Upplands runstenar, s. 30).

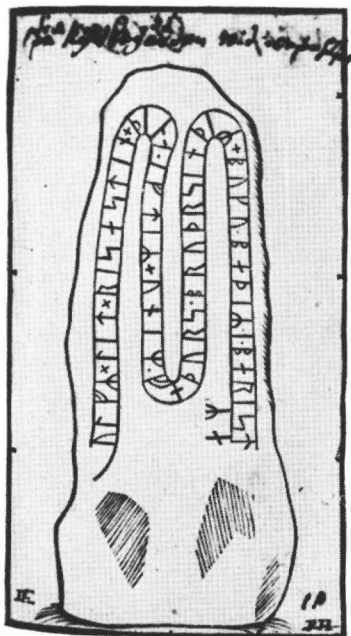

Fig. 49. U 336. Orkesta kyrka.
Efter B 5.

Runstenen stod enligt Peringskiöld »På Kyrkogården vid vapnhuset». Märkligt nog finnes den icke omtalad i *Ransakningarna*. Dybeck uppger (1868), att stenen återfanns för några år sedan i jorden inom kyrkogården. Nu står han såsom stolpe till en gånggrind utanför vestra bogårdsmuren». Något utförligare uttalar han sig i reseberättelsen samma år: »När för 16 år sedan en graf upptogs å Orkesta kyrkogård, på södra sidan om kyrkan, träffades i jorden en större aflång gråsten, hvilken befanns vara runristad och är B 5, L 503. Han står nu såsom stolpe till en grind utanför kyrkogården.» Sedermera har stenen flyttats från denna plats och rests på skolhusgården 8 m. N om skolhuset. Där stod den i varje fall år 1904 vid Brates besök. Då den här med tiden blev omgiven av ett syrénsnår, flyttades den år 1940 ett litet stycke och restes 15 m. från vägen, med ristningsytan vänd mot Ö.

Sannolikt har runstenen ursprungligen stått på gården Bårrestas mark. von Friesen betecknar den också såsom »Bårrestastenen».

Granit, grå med rödaktigt inslag. Stenens höjd över markytan 1,65 m., bredd 0,64 m. Ristningens höjd 1,14 m., bredd 0,53 m. Den ristade ytan är jämn och vacker. Ristningslinjerna äro fina och smala, ej särdeles djupa. Ristningen är något ojämnt bevarad; särskilt skiljetecknen äro svåra att urskilja. På v. sidan

nedtill har ett stycke blivit avslaget med de två första runorna. Det fanns ännu på 1600-talet men saknas på Dybecks teckning.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 5):

[ul]fr × lit × risa stin × pi[n]a × iftir × unim × fapurs × brupr sin pir × buku × bapir × i × baristam .

Ulf r let reisa stein þenna æftir Onæm, faðursbroður sinn. Þær byggu baðir i Baristam.

»Ulv lät resa denna sten efter Onäm, sin farbroder. De bodde båda i Bårresta.»

Till läsningen: 1 u är helt borta; av 2 l finns endast ett kort stycke av hst. Sk efter 7 t är mycket svagt. Efter 11 a finnes intet sk. Hst i 18 n är tydlig, men inga spår finnas av bst. 19 a har endast svaga spår av bst t. v. om hst. 20 i är skadat på mitten; ett hål har här varit borrarat genom stenen. Sk efter 24 r är osäkert. 9, 14, 27, 44 i äro icke stungna, icke heller 48 k eller 47 u. Efter 34 s har med säkerhet funnits ett sk ×, men det är skadat. Intet sk efter 39 r eller 42 n. 42 n är skadat. Sk efter 45 r är otydligt. 47 u har en egenomlig form, som liknar r. Av bst i 50 b finnas endast svaga spår. Sk efter 54 r och 55 i

äro säkra. De båda sista runorna 62—63 **am** äro ristade utanför slingan; ristaren har tydligen velat vinna symmetri med den v. yttre slingan, så att inskriften skulle börja och sluta vid samma linje. Efter 63 **m** ett kort lodrätt streck, som sannolikt är hugget.

Hadorph o. Helgonius: 1—2 **ul**, 18 **n**. — Dybeck: 1—2 **ul** saknas; 18 **n**. — Brate: 18 **n**. — v. Friesen: 18—19 - -, 42 - (utan bst). Intet sk före och efter 55 **i**.

Efter 38 **p** kan en runa **u** vara uteglömd av ristaren; **bruþr** kan stå för *broður*. Emellertid förekomma i inskrifterna flera fall av enstavig form i ack. sg.: **bruþr** L 208 Söderby, Danmarks sn, Sö 60, 142, **broþr** L 139 Gista, Bälunge sn; **fapþr** U 43, Sö 240, 256, 298, 301, Sm 39; **tutr** Sö 331. Sådana finnas även i danska inskrifter, se *Danmarks Runeindskrifter*, Text, sp. 638 f., 755, 1047. Jfr E. Brate, *Runverser*, s. 115 n. 8; A. Noreen, *Altschwedische Grammatik*, § 438:4; R. Kinander i *Smålands runinskrifter*, s. 126; J. Brøndum-Nielsen, *Gammeldansk Grammatik* 3, s. 174, 175 f. Det är möjligt, att 35—39 **bruþr** återger en uttalsform *brøðr*, d. v. s. dat.-formen brukad för ack.

En anmärkningsvärd form är också 29—39 **fapurs** × **bruþr**, med genitiv-*s* i förleden. Den har motstycken i (ack.) **fapurs** × **fapur** Sö 195, U 350 och (ack.) **fapurs** : **broþur** Sö 204. Jfr A. Noreen a. a., § 438:2.

Formen **buku** är pret. pl. av verbet *boa* 'bo'; den förekommer även U 114. Sg. **buki**, **byki** är rikligt belagt. Jfr A. Noreen a. a., § 545.

Ortnamnet i **baristam** åsyftar gården Bårresta, belägen strax V om Orkesta kyrka. Den är nämnd som hemort för Ulv även i inskriften U 161. Om namnet *Bårresta* se O. von Friesen i *Namn och Bygd* 18 (1930), s. 88 f.

Ulv i Bårresta är omtalad även i den ena av Risbyle-inskrifterna, U 161. Såsom von Friesen har framhållit, är han utan tvivel densamme Ulv, över vilken de båda Yttergärdestenarna U 343 och 344 ha blivit resta av hans två söner. Om Ulvs farbroder Onäm se U 328, om namnet *Onæmr* även U 112.

Inskriften är avfattad i enkla ordalag. Allitterationen i den senare satsen kan givetvis vara tillfällig, men den har säkerligen icke undgått ristaren och hans uppdragsgivare. Dybeck har ansett, och efter honom Brate och Bugge, att inskriftens senare del är avfattad i metrisk form:

Þeir byggu baðir i Baristam.

von Friesen för U 336 till gruppen »ornamenterade runstenar», den ålderdomligaste gruppen av de i Uppland med danska runor ristade. Enligt Brate är U 336, liksom flertalet ornamenterade stenar, ett verk av ristaren Gunnar.

337. Granby, Orkesta sn.

Pl. 23, 24.

Litteratur: B 1, L 507, D 2:150. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 50, Monumenta 3, bl. 407, Vita Theoderici (1699), s. 380 f.; O. Celsius, SR 1, s. 166; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 39; E. Brate, Sverges runinskrifter (1922), s. 117, Svenska runristare (1925), s. 73, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (i Monumenta 3 och B 1); Dybeck a. a.; E. Brate foto 1904 (ATA).

Ristningen finnes på en häll i hagen N om Granby, ung. 150 m. NNÖ om Granby mangårdsbyggnad och 100 m. N om landsvägen. Den ristade ytan är vänd uppåt men sluttar mot V och S. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Lindholm»: »N om Granby nära byn i hagmarken.»